

بررسی ارتباط استفاده مفرط از تلفن همراه با انعطاف‌پذیری خانواده و تجارب معنوی نوجوانان دختر و پسر

لیلا امینی جاوید^۱

کارشناس ارشد مشاوره و راهنمایی، دانشگاه الزهرا (س)

دکتر سیمین حسینیان

استاد دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه الزهرا (س)، گروه مشاوره و راهنمایی

مریم سلیمانی

کارشناس ارشد مشاوره خانواده، دانشگاه خوارزمی تهران

الناز انسرودی

کارشناس ارشد مشاوره و راهنمایی، دانشگاه الزهرا (س)

چکیده

پژوهش حاضر رابطه بین استفاده مفرط از تلفن همراه با انعطاف‌پذیری خانواده و تجارب معنوی نوجوانان در پسران و دختران مقطع متوسطه را مورد بررسی قرار داده است. جامعه آماری شامل کلیه دانش‌آموزان دختر و پسر سال‌های اول تا سوم مقطع متوسطه منطقه ۱۴ شهر تهران در سال تحصیلی ۹۳-۱۳۹۲ است. تعداد ۶۰۰ آزمودنی به روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای انتخاب شدند. از بین آن‌ها تعداد ۴۰۹ نفر به پرسش‌نامه‌ها پاسخ دادند. ابزارهای مورد استفاده در این پژوهش شامل مقیاس استفاده مفرط از تلفن همراه (جنارو، فلورس، گومز، گونزالز و کابالو، ۲۰۰۷)،

^۱ نویسنده مسئول

آدرس پست الکترونیکی: leilaaminijavid@yahoo.com

آدرس پستی: کرمانشاه، میدان آزادگان، شهرک صدر، خیابان شکوفه، پشت آتش‌نشانی، قطعه ۲۲۵، کدپستی ۶۷۱۷۸۶۹۳۵۴

وصول: ۱۳۹۴/۰۲/۰۳ - پذیرش: ۱۳۹۵/۱۰/۲۵

انعطاف‌پذیری خانواده (شاکری، ۱۳۸۲) و تجارب معنوی (اندروود و ترسی، ۲۰۰۲) بود. این پژوهش به روش پیمایشی بوده و از آزمون معنی‌داری ضریب همبستگی پیرسون، آزمون رگرسیون گام‌به‌گام و آزمون t واریانس‌های نابرابر برای تحلیل داده‌ها استفاده شد. یافته‌ها نشان دادند که بین استفاده مفرط از تلفن همراه و تفکیک جنسیتی اختلاف معناداری وجود دارد و بین استفاده مفرط از تلفن همراه و انعطاف‌پذیری خانواده در دانش‌آموزان دختر ارتباط مثبت و معناداری وجود دارد اما بین دو متغیر مذکور در دانش‌آموزان پسر و نیز بین دو متغیر استفاده مفرط از تلفن همراه و تجارب معنوی در هیچ‌یک از دو گروه تفاوت معناداری مشاهده نشد.

واژه‌های کلیدی: تلفن همراه، انعطاف‌پذیری خانواده، تجربه معنوی، تفکیک جنسیتی، نوجوان

Investigating the Relationship between Mobile Phone Overuse and Family Flexibility and Spiritual Experiences of Adolescent Boys and Girls

Amini javid, L., Hosseinian, S., Soleimani, M., Onsroodi, E.

(Received: 23 Apr, 2015-Accepted: 14 Jan, 2017)

Abstract

This study investigated the relationship between mobile phone overuse and family flexibility and spiritual experiences in high school adolescent boys and girls. The study population included all girl and boy students from first to third year high school of district 14 in Tehran in the school year 2013-14. 600 students were selected by random cluster sampling. 409 students filled out the questionnaires, namely, a mobile phone overuse scale (Jenaro, Flores, Gomez, Gonzalez and Caballo, 2007), Family Flexibility (Shakeri, 2003) and daily spiritual experiences scales (Underwood and Teresi, 2002). A Pearson correlation coefficient significant test, stepwise regression analysis and an unequal variance t-test were used for data analysis. Results showed that there is a significant difference in mobile phone overuse and gender segregation and there is a significant positive correlation between mobile phone overuse and the flexible family of girl students, but there is no significant difference between the two variables in boys. And there was no significant relationship between the excessive use of mobile phones and spiritual experiences in any of the two groups.

Keyword: Mobile phones, Family Flexibility, Spiritual experience, Gender segregation, Adolescent

مقدمه

گسترش ارتباطات به‌ویژه ارتباطات الکترونیک، جامعه جدید را چنان از جوامع پیشین متمایز ساخته که عصر نو را عصر ارتباطات و جامعه امروز را جامعه اطلاعاتی خوانده‌اند. در چنین عصری، تکنولوژی و رشد فناوری دیجیتالی موجب تغییرات شگرفی در وسایل ارتباطی، رسانه و نحوه انتقال پیام شده است. یکی از مهم‌ترین ابزارهای نوین ارتباطی و اطلاعاتی در عصر جهانی شدن که کاربردهای روزافزونی در میان مردم جامعه امروز پیدا کرده تلفن همراه است (زمانی، شهریاری نیستانی و عابدینی، ۱۳۹۱). بسیاری از محققان معتقدند که استفاده بیش از اندازه از تلفن همراه^۱ در ذهن و اعصاب کاربران نوعی اعتیاد پدید می‌آورد که درست مانند اعتیاد به مواد مخدر، بازی‌های رایانه‌ای، اینترنت و... مخرب است (اکبری، ۱۳۸۹). استفاده آسیب‌زا از تلفن همراه، وضعیتی است که با استفاده فراوان و اشتغال ذهنی از تلفن همراه مشخص می‌شود (جنارو، فلورس، گمز، گونزالز و کابالو، ۲۰۰۷). این فناوری گذشته از محاسنی که با خود به همراه دارد از جمله ارسال و دریافت پیامک، پیام تصویری^۲، بلوتوث^۳، دوربین عکاسی و فیلم‌برداری دریافت امواج رادیو، تلویزیون و ماهواره، اتصال به اینترنت و بازی‌های سرگرم‌کننده، خطرهایی را هم متوجه کاربران خویش کرده است. رفتارهای شبه اعتیادی به تلفن همراه، مشکلی جدی برای کار و زندگی اجتماعی افراد است. افراد معتاد در صورتی که تلفن همراهشان نباشد، احساس افسردگی، شکست و تنهایی می‌کنند (خزاعی، ۱۳۹۱). هنگامی که تلفن همراه در دست‌رسان نیست به آن فکر می‌کنند و از دوری‌اش رنج می‌برند. خاموش بودن تلفن همراه در این گونه افراد تحمل‌ناپذیر است و موجب می‌شود حتی هنگام خواب یا در مواقع خاصی که گوشی تلفن همراه را خاموش می‌کنند یا در حالت سکوت قرار می‌دهند به استرس و دلشوره دچار شوند. فرد معتاد نمی‌تواند از گوشی تلفن همراه خود دور بماند و از هر ترفندی برای استفاده دائمی از آن بهره می‌جوید. این نوع اعتیاد از علاقه و وابستگی فراتر می‌رود و به‌نوعی چون در دسترس بودن تبدیل می‌شود (اکبری، ۱۳۸۹). گاهی اوقات کار و زندگی‌شان بر اثر تماس‌های مکرر،

^۱ Mobile phone

^۲ MMS

^۳ Bluetooth

پیام‌های متنی^۱، گشت‌وگذار در وب و گفت‌وگوها، مختل می‌شود (خزاعی، ۱۳۹۱). معتادان به استفاده از تلفن همراه از دوستان و خانواده فاصله می‌گیرند، از واطلب می‌شوند، اولویت‌های سنی و اجتماعی نظیر تحصیل و اشتغال را پس می‌زنند، (اکبری، ۱۳۸۹). مهم‌ترین قشری که از این پدیده تأثیر می‌پذیرد، قشر کودکان و نوجوانان است. اعضای این بخش از جامعه به علت شرایط خاص سنی و روحی که دارند در حال رشد جسمی و اجتماعی به سر می‌برند می‌توانند اصلی‌ترین قربانیان خطرهای تلفن همراه به حساب بیایند (نجفی علمی، ۱۳۸۸). در پژوهشی که توسط مرکز نظرسنجی ملی انگلیس انجام شد، این نتیجه به دست آمد که ۷۱ درصد از دختران صاحب تلفن همراه هستند، در حالی که این میزان در پسران ۶۰ درصد است و معمولاً دختران بیش از پسران، تلفن همراهشان را با خود دارند (نقل از میرانی، ۱۳۸۴). کولیز^۲ (۲۰۱۲) بر اساس بررسی‌هایش که در رابطه با تأثیر سن و جنس در استفاده از موبایل صورت داده است بیان می‌دارد که دختران بیشتر از پسران از تلفن همراه استفاده می‌کنند و همین‌طور دختران بیشتر از پسران به علت استفاده از موبایل مورد سوءاستفاده قرار می‌گیرند و همین‌طور دختران بیشتر از پسران دچار مشکلات جدی بخصوص کشمکش با والدینشان می‌شوند. علاوه بر این وی، به بررسی استفاده از موبایل در سه گروه سنی، ۱۲-۱۴، ۱۵-۱۶، ۱۷-۱۸، پرداخت و به این نتیجه رسید که افراد در گروه سنی بین ۱۶-۱۵ در معرض بیشترین سوءاستفاده قرار می‌گیرند و با مشکلات و مسائل حاد مثل تنهایی مواجه می‌شوند کولیز (۲۰۱۲). منطقی (۲۰۱۱) بیان می‌دارد که سوق یافتن کاربران تلفن همراه به سمت ادبیات، تصاویر و فیلم‌های هرزه‌نگارانه، مسئله مهمی است و کاربرانی که به موارد مزبور ادامه دهند، در خطر اعتیاد به محصولات هرزه‌نگارانه قرار می‌گیرند. بروز برخی مشکلات روانی، سطحی شدن روابط اجتماعی و کاهش امنیت اجتماعی (مسائلی از قبیل زورگیری الکترونیکی، پرخاشگری، توهین)، از سایر تبعات کاربری تلفن همراه است. دختران بیش از پسران مورد پرخاشگری قرار می‌گیرند (منطقی، ۲۰۱۱). تلفن همراه به واسطه برخی ویژگی‌ها چون سرعت انتقال، تنوع مطالب و ارزان بودن آن که از شاخصه‌های مهم رسانه‌های پست مدرن است به راحتی در اختیار افراد با سبک‌ها و هنجارهای مختلف اجتماعی قرار گرفته (پناهی، اصلانی و بتواز، ۱۳۹۱). ورود این وسیله ارتباطی به فضای خانواده موجب گسترش حریم خصوصی اعضای خانواده

¹ Short message send (sms)

² Choliz

(به‌ویژه فرزندان) شده است. تا قبل از ورود این وسیله ارتباطی حیطه نظارت والدین بر رفتار فرزندان و تعاملات آنان با دوستان و همکلاسی‌ها گسترده بود (حیدری چروده، ۱۳۸۷). به‌مرور میزان کنترل خانواده‌ها و مدارس بر آموخته‌های نسل جدید و نیز کیفیت و جهت‌گیری‌های آموزشی و تربیتی خانواده‌ها و مدارس و جامعه را متأثر ساخته است (پناهی و همکاران، ۱۳۹۱) و به دلیل محدودیت‌های موجود در خانواده و کنترل و نظارت سخت‌گیرانه آن‌ها بر جوانان، تلفن همراه کانال اصلی ارتباط جوانان با دیگر دوستان غیرهمجنس خویش است (ذکایی و ولی‌زاده، ۱۳۸۸).

یکی از مؤلفه‌های مرتبط با خانواده، انعطاف‌پذیری خانواده^۱ است. انعطاف‌پذیری، مقدار تغییراتی است که در نقش‌ها، قوانین، کنترل و انضباط خانواده وجود دارد و تأکید بر روی تغییرات در مقابل ثبات است. وقتی که خانواده انعطاف‌پذیر است، رهبری و مدیریت خانواده به‌صورت دموکراتیک است و کمتر حالت استبدادی به خود می‌گیرد. جوانان در تصمیم‌گیری‌ها شرکت می‌کنند و شغل در خانواده بر اساس سن و جنس پایه‌گذاری نشده است (جمشیدی، رزمی، حقیقت و سامانی، ۱۳۸۷). در خانواده‌های منعطف، نقش‌ها، قوانین و سلسله‌مراتب افراد از انعطاف‌پذیری مطلوبی برخوردار است، بنابراین هنگام رویارویی با موضوعات مختلف، در گستره زیادی از مسائل بین اعضای خانواده گفتگو صورت می‌پذیرد و اعضای خانواده با هم به حل مسئله می‌پردازند (السون، ۱۹۸۳). فرزندان این‌گونه خانواده‌ها به تدریج می‌آموزند که چگونه مسائل را مستقلانه حل کنند، چگونه در برابر آن‌ها از خود انعطاف نشان دهند، بنابراین از حس استقلال، خود‌کارآمدی، عزت‌نفس، قدرت انطباق مناسبی برخوردار می‌شوند، همچنین قادرند به دیگران اعتماد کنند و به قدرت خود نیز اعتماد داشته باشند (پلگک پاپکو و دار، ۲۰۰۱). اگر فرزندان احساس کنند موردپذیرش والدینند، قوانین، انضباط و سلسله‌مراتب خشک و غیرقابل تغییر بر فضای خانه حکم‌فرما نیست و در رویارویی با مسائل مختلف نظر آن‌ها به‌عنوان یکی از ارکان تصمیم‌گیری‌ها در خانواده محسوب می‌شود، اشتیاق می‌یابند تا در حل مسئله مشارکت ورزند و جرأت و قدرت ابراز عقیده را در خود در می‌یابند. در نتیجه فن حل مسئله را یاد می‌گیرند و از رویارویی با مسائل چالش‌برانگیز نمی‌هراسند، درنهایت از یادگیری لذت می‌برند و نسبت به

^۱ Family flexibility

یادگیری انگیزش درونی پیدا می کنند این افراد از عزت نفس، قدرت حل مسئله، قدرت انطباق، سازگاری و روابط اجتماعی مؤثرتر و زندگی شادتری برخوردار خواهند بود (هاراکوئیکر، تاولر، کارتر و الیوت، ۲۰۰۰).

یافته‌های پژوهش‌های صورت گرفته در این زمینه، حاکی از نقش خانواده و والدین بر میزان استفاده از تلفن همراه است. پلنت^۱ طی یک مطالعه بین فرهنگی دریافت که نوجوانان ژاپنی برای آنکه زندگی خود را از زیر سیطره والدین خارج سازند از تلفن همراه بیشتری می کنند. چراکه در ارتباطات مبتنی بر تلفن همراه، نوع تعاملات تفننی است و اصول آزادی و دموکراسی بیشتر رعایت می شود. (نقل از ذکایی و ولی زاده، ۱۳۸۸). در پژوهش دیگری، دانش آموزانی که خانواده‌هایشان عملاً از مهارت‌های کنترل بالاتری برخوردارند، کمتر اقدام به رفتار نابهنجار در استفاده از تلفن همراه می کنند. (حیدری چروده و صالحی فدردی، ۱۳۸۹). تحقیقات والش^۲ (۲۰۱۰) و روتلند^۳ (۲۰۰۷) مبین این مسئله است که اعتیاد به تلفن همراه با مسائلی مانند تنهایی، عدم کنترل هیجان و فرار از مشکلات رابطه مثبت دارد به نحوی که هرچقدر اعتیاد به موبایل بالاتر باشد ما سطح بالایی از این مسائل را در فرد مشاهده می کنیم و از دیگر سوی، این امر با روابط خانوادگی، تحصیلات و روابط اجتماعی ارتباط منفی دارد یعنی هراندازه روابط خانوادگی و اجتماعی فرد مختل باشد به همان میزان اعتیاد به موبایل در فرد بیشتر دیده می شود و فرد معتاد در پیشرفت تحصیلی خود دچار مشکلات فراوانی است. مطالعات ماتسودا^۴ (۲۰۰۸) بر روی نوجوانان ژاپنی در ارتباط با اعتیاد به موبایل و رابطه فرزندان با والدین به این نتیجه رسیده است که هراندازه ارتباط والدین و فرزندان مختل باشد به همان میزان گرایش فرزندان به استفاده مفرط از موبایل بیشتر دیده می شود. در حیطه فردی، آنچه می تواند بر نحوه استفاده از تلفن همراه مؤثر باشد، معنویات و ارزش‌های معنوی فرد است. به طوری که در اندیشه اسلامی، نگرش توحیدی و توجه به معنویت، نه تنها موجب آرامش روانی بلکه باعث پیشگیری از انحرافات رفتاری نیز می گردد (فولادوند، ۱۴۱۵، عنکبوت: ۴۳) و تحقیقات مختلف نشان داده است که تجارب جهانی این تعالی

¹ plant

² Walsh

³ Rutland

⁴ Matsuda

یا احساس الهی معنویت^۱ می‌توانند نقش برجسته‌ای در سلامت و پیامدهای مثبت روان‌شناختی داشته باشد (تقوی و امیری، ۱۳۸۹). تجارب معنوی^۲ یا تجربه درونی احساسات و آگاهی معنوی، یک قسمت حقیقی از زندگی معنوی و مذهبی هر کسی در بین افراد مختلف است. تجربه روزانه معنویت، شامل معنایابی در زندگی است که شامل درک معنای زندگی، تجربه مثبت در زندگی، احساس خوشبختی و رضایت از زندگی است. احساس فرد در مورد زندگی، شامل امیدواری، کام‌روایی، شور و هیجان است. یکی از عوامل مؤثر در تجربه روزانه معنویت، رابطه با خداست که متأثر از رابطه انسان با خداست؛ مانند عبادت، راز و نیاز، رابطه صمیمانه و دوستی با خدا، احساس توجه خدا به فرد و احساس مثبت از رابطه داشتن با خداست. مک‌شری تجربه معنویت را شامل امیدواری، معنایابی در زندگی، توانمندی گذشت از خطاهای دیگران، باورها و ارزش‌های اخلاقی، مراقبت معنوی، داشتن رابطه حسنه با دیگران، باور به خدا، اخلاقی بودن و خلاقیت و اظهار وجود می‌داند (نقل از برجعلی‌لو، شهیدی و امامی، ۱۳۹۲). حیدری چروده (۱۳۸۸) در پژوهش خود نشان داد که نتایج مربوط به تأثیر بازدارنده تربیت مذهبی و درونی شدن ارزش‌های دینی و اخلاقی در نوجوانان و جوانان و به تبع آن کاهش استفاده نابهنجار از تلفن همراه، نیاز به اعمال کنترل بیرونی از سوی خانواده را کاهش داده و منجر به کاهش فاصله روانی-اجتماعی والدین و فرزندان خواهد شد. لذا توجه به تربیت مذهبی نوجوانان و جوانان مهم‌ترین راهکار پیشنهادی پژوهش است. نتایج پژوهش آستین^۳ (۲۰۰۱) نشان داد که فناوری ممکن است سبب ازهم گسیختگی ادراکی شود و تلفن همراه در زمینه‌های فرهنگی و تحول هویت دینی افراد به‌ویژه نوجوانان آثار قابل توجهی دارد تلفن همراه با جدا کردن جوانان از خانواده‌هایشان و کم‌رنگ کردن روابط و تأثیرپذیری از خانواده در شکل‌گیری هویتی جدید بر جوانان مؤثر واقع شده است. ضمناً پایبندی به نماز نیز مانعی دیگر در ارتکاب رفتار نابهنجار در استفاده از تلفن همراه محسوب می‌شود. سایر نتایج نشان می‌دهد میزان ارتکاب رفتار نابهنجار در خانواده‌هایی که از پایگاه اقتصادی-اجتماعی بالاتری برخوردار هستند، بیشتر است. (حیدری چروده و صالحی فدردی، ۱۳۸۹). از دیدگاه اکبری (۱۳۸۹) یکی از آسیب‌های تلفن همراه، کم‌رنگ کردن یا از بین بردن

¹ spirituality

² Spiritual exprences

³ Austin

ارزش‌های معنوی و مذهبی فرد، تزلزل ارزش‌ها یا مخدوش شدن ارزش‌های اخلاقی بر اثر کاربرد مخرب بلوتوث، پیامک‌های مستهجن و ... است.

با توجه به مطالب ذکر شده، هدف پژوهش حاضر بررسی ارتباط استفاده مفرط از تلفن همراه با انعطاف‌پذیری خانواده و تجارب معنوی نوجوانان دختر و پسر بوده و در پی آزمودن فرضیه‌های زیر است:

- بین استفاده مفرط از تلفن همراه و انعطاف‌پذیری خانواده در دانش‌آموزان دختر و پسر ارتباط معناداری وجود دارد
- بین استفاده مفرط از تلفن همراه و تجارب معنوی روزانه در دانش‌آموزان دختر و پسر ارتباط معناداری وجود دارد
- بین استفاده مفرط از تلفن همراه در دانش‌آموزان دختر و پسر تفاوت معناداری وجود دارد

روش

پژوهش حاضر از نوع همبستگی است.

جامعه آماری، نمونه و روش نمونه‌گیری: جامعه آماری را کلیه دانش‌آموزان دختر و پسر سال‌های اول تا سوم مقطع متوسطه منطقه ۱۴ شهر تهران در سال تحصیلی ۹۳-۱۳۹۲ تشکیل می‌دهند. روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای به کار گرفته شد و از بین مناطق ۲۲ گانه شهر تهران منطقه ۱۴ که دارای ۶ ناحیه و ۲۶ محله می‌باشد، به‌طور تصادفی انتخاب شد. این منطقه دارای ۵۴ دبیرستان پسرانه و ۵۹ دبیرستان دخترانه است. انتخاب نمونه با روش نمونه‌گیری خوشه‌ای انجام گرفت. بدین صورت که از بین ۵۴ دبیرستان پسرانه این منطقه یک دبیرستان دولتی و یک دبیرستان غیرانتفاعی پسرانه و همین‌طور از ۵۹ دبیرستان دخترانه نیز دو دبیرستان دولتی و یک دبیرستان غیرانتفاعی به شکل تصادفی انتخاب گردید. از مجموع کلاس‌های هر سه پایه، از هر مدرسه دخترانه و پسرانه، ۵ کلاس به‌طور تصادفی انتخاب شدند به‌طوری که در دبیرستان دولتی پسرانه ۲۰۰ دانش‌آموز و از دبیرستان غیرانتفاعی ۱۰۰ نفر انتخاب شده و از هر دبیرستان دولتی و غیرانتفاعی دخترانه هریک، ۱۰۰ دانش‌آموز در مجموع انتخاب شدند و پرسش‌نامه در اختیار آن‌ها قرار گرفت. از بین این ۶۰۰ نفر ۴۰۹ نفر به پرسش‌نامه‌ها پاسخ داده‌اند. ابزار پژوهش شامل

پرسشنامه‌های اعتیاد به موبایل^۱، تجارب معنوی روزانه^۲ و انعطاف‌پذیری خانواده^۳ است.

جدول ۱. توزیع فراوانی گروه نمونه

جنسیت	فراوانی	میانگین	انحراف استاندارد
دختر	۱۸۵	۱۶/۲۵	۳/۳۶
پسر	۲۲۴	۱۴/۳۸	۱/۵۵
مجموع	۴۰۹	۱۵/۳۱	۲/۴۵

جدول ۲. اطلاعات مدارس گروه نمونه

تعداد کل مدارس	مدارس دولتی منتخب	مدارس غیرانتفاعی منتخب	
۵۴	۲	۱	دبیرستان دخترانه
۵۹	۱	۱	دبیرتان پسرانه

ابزار

پرسش‌نامه استفاده مفرط از تلفن همراه: پرسش‌نامه استفاده مفرط از تلفن همراه در سال (۲۰۰۷) توسط جنارو^۴ و همکاران ساخته شد. این پرسشنامه توسط گل محمدیان و یاسمی‌نژاد در سال ۱۳۹۰ بر روی دانش‌آموزان و دانشجویان اعتباریابی شد. اعتبار آزمون به روش آلفای کرونباخ ۰/۹۳ محاسبه شده است. محاسبه پایایی بازآزمایی مقیاس $r=0/714$ محاسبه شد که در سطح معناداری ۰/۰۰۱ معنی دار بود. همچنین بررسی پایایی تصنیف حاکی از آن بود که بین دو نیمه آزمون تفاوت معناداری وجود ندارد. در کل یافته‌ها نشان داد که مقیاس فوق ابزاری معتبر برای انجام تحقیقات میدانی است و روایی و پایایی آن رضایت‌بخش است (گل محمدیان و یاسمی‌نژاد، ۱۳۹۰). ضریب پایایی این مقیاس به روش آلفای کرونباخ در پژوهش حاضر ۰/۸۸ محاسبه گردید.

¹ questionnaire COS cell phone addiction

² Daily spiritual experiences scale

³ Family flexibility scale

⁴ Jenaro

مقیاس تجارب معنوی روزانه: این مقیاس اولین بار از سوی اندروود و ترسی^۱ (۲۰۰۲) برای تهیه یک ابراز چندبعدی از معنویت ساخته شد تا بتواند به طور مؤثری در مطالعات سلامت که حیطه‌های متفاوتی از مذهب و معنویت را بررسی می‌کند استفاده شود این مقیاس قصد دارد ادراک فرد از یک نیروی برتر (اله^۲، خداوند) در زندگی روزمره و ادراک او را از تعاملش با این وجود مافوق جهان مادی موردسنجش قرار دهد. این مقیاس دارای ۱۶ ماده است؛ و از روش نمره‌گذاری لیکرت استفاده می‌شود. هالند و نیمیر^۳ (۲۰۰۵) در مطالعه خود با نمونه‌ای به حجم ۸۰ نفر آلفای کرونباخ، ۰/۹۵، لوستالت^۴ و همکاران (۲۰۰۶) ۰/۸۱ و ۰/۶۸ در دو بار اجرا و فونگ^۵، تی سوی، آویئونگ و لو (۲۰۰۹) ۰/۹۷ را به دست آوردند تقوی و امیری (۱۳۸۹)، ضرایب پایایی ۰/۹۶ برای بازآزمایی، ۰/۸۸ برای تنصیف اسپیرمن-براون و ۰/۹۱ برای آلفای کرونباخ را به دست آوردند و روایی هم‌زمان این مقیاس با پرسش‌نامه جهت‌گیری مذهبی آلپورت^۶ به دست آمد که ضریب همبستگی این دو ۰/۷۱ محاسبه شد. پایایی این پرسش‌نامه در پژوهش حاضر به روش آلفای کرونباخ ۰/۸۹ محاسبه گردید.

پرسش‌نامه انعطاف‌پذیری خانواده: این مقیاس با الهام از الگوی مدور ترکیبی السون^۷ (۱۹۹۹) درباره خانواده، به وسیله شاکری، ساخته شده است. دارای ۱۶ ماده است پایایی و روایی این مقیاس بر روی ۴۸ آزمودنی مورد تأیید قرار گرفته است که ضریب همسانی درونی مقیاس با استفاده از روش آلفای کرونباخ معادل ۰/۸۹ گزارش شده است. نتیجه تحلیل عاملی این مقیاس نیز تنها یک عامل عمومی (g) با عنوان انعطاف‌پذیری به دست داده است (شاکری، ۱۳۸۲، نقل از زارع و سامانی ۱۳۸۷). در پژوهش جمشیدی و همکاران (۱۳۸۷) ضریب پایایی به کمک آلفای کرونباخ، ۰/۵۳ به دست آمده است. زارع و سامانی (۱۳۸۷) در پژوهش خود پایایی را با روش آلفای کرونباخ ۰/۷۰ و با روش بازآزمایی ۰/۷۶ به دست آوردند و هم‌چنین جهت تعیین روایی از تحلیل ماده استفاده شد به این صورت که ضریب

^۱ Underwood & Teresi

^۲ divine

^۳ Holland & Neimeyer

^۴ Loustalot

^۵ Fong

^۶ Alport's personal religious orientation

^۷ Olson

همسانی درونی آزمون از طریق محاسبه ضریب همبستگی هر گویه با نمره کل به دست آمده و تمام ضرایب معنادار بودند. از روش نمره گذاری لیکرت استفاده می‌شود. برای هر گویه نمره‌ای از ۱ تا ۵ در نظر گرفته شده است. حداکثر نمره قابل اکتساب در این آزمون ۸۰ و حداقل ۱۶ بود. پایایی مقیاس مذکور در این مطالعه ۰/۷۶ محاسبه شد.

یافته‌های پژوهش

جدول ۳. شاخص‌های توصیفی متغیرهای استفاده مفراط از تلفن همراه، تجارب معنوی روزانه و انعطاف‌پذیری خانواده در دانش‌آموزان دختر

انحراف معیار	میانگین	فراوانی	
۲۱/۷۱	۶۰/۵۵۰	۱۸۵	استفاده مفراط از تلفن همراه
۱۷/۳۵	۶۷/۱۳	۱۸۵	تجارب معنوی روزانه
۲۶/۴۴	۵۴/۵۳	۱۸۵	انعطاف‌پذیری خانواده

جدول ۴. شاخص‌های توصیفی متغیرهای استفاده مفراط از تلفن همراه، تجارب معنوی روزانه و انعطاف‌پذیری خانواده در دانش‌آموزان پسر

انحراف معیار	میانگین	فراوانی	
۲۴/۸۴	۵۰/۳۳	۲۲۴	استفاده مفراط از تلفن همراه
۲۰/۸۳	۷۰/۱۳	۲۲۴	تجارب معنوی روزانه
۱۷/۴۰	۵۵/۷۰	۲۲۴	انعطاف‌پذیری خانواده

طبق جداول ۳ و ۴ شاخص‌های توصیفی آزمودنی‌های دختر و پسر در متغیرهای استفاده مفراط از تلفن همراه، تجارب معنوی روزانه و انعطاف‌پذیری خانواده مشخص شده است. طبق این جداول میانگین استفاده مفراط از تلفن همراه، تجارب معنوی روزانه و انعطاف‌پذیری خانواده در دانش‌آموزان دختر به ترتیب ۶۰/۵۵۰، ۶۷/۱۳ و ۵۴/۵۳ است. میانگین استفاده مفراط از تلفن همراه، تجارب معنوی روزانه و انعطاف‌پذیری خانواده در دانش‌آموزان پسر نیز به ترتیب ۵۵/۷۰ و ۷۰/۱۳، ۵۰/۳۳ است.

به‌منظور بررسی روابط بین متغیرهای مورد مطالعه و تفاوت استفاده مفراط از تلفن همراه در بین دو گروه دختر و پسر از آزمون معنی‌داری ضریب همبستگی پیرسون، آزمون رگرسیون

گام به گام و آزمون t واریانس‌های نابرابر استفاده شد.

فرضیه اول: بین تجارب معنوی روزانه و انعطاف‌پذیری خانواده با استفاده مفرط از تلفن همراه در دانش‌آموزان دختر رابطه وجود دارد.

جدول ۵. ماتریس همبستگی پیرسون بین استفاده مفرط از تلفن همراه، تجارب معنوی روزانه و انعطاف‌پذیری خانواده
تجارب معنوی روزانه و انعطاف‌پذیری خانواده با استفاده مفرط از تلفن همراه در دانش‌آموزان دختر

استفاده مفرط از تلفن همراه	استفاده مفرط از تلفن همراه	تجارب معنوی روزانه	انعطاف‌پذیری خانواده
۱	۱	۱	۱
-۰/۱۱۶	-۰/۱۱۶	۰/۰۵۵	۰/۰۳
*۰/۱۵۳	*۰/۱۵۳	۰/۰۳۱۴	۰/۰۳

* سطح معناداری ۰/۰۵

جدول ۶. رگرسیون چند متغیری گام به گام پیش‌بینی‌کننده‌های اعتیاد به موبایل در دانش‌آموزان دختر

مدل	متغیرها	F	R	R ²	SE	B	β	T	P
۱	انعطاف‌پذیری خانواده	۴۸/۲۳	۰/۱۵۳	۰/۰۲	۰/۰۴	۰/۳۱۴	۰/۱۵۳	۷/۴۳	۰/۰۳

طبق جدول ۵ و با استفاده از ضریب همبستگی پیرسون تنها بین متغیرهای انعطاف‌پذیری خانواده و استفاده مفرط از تلفن همراه رابطه مثبت معنی‌داری ($P < ۰/۰۵$, $r = ۰/۱۵۳$) وجود دارد. بین دیگر متغیرها ارتباط معنی‌داری وجود ندارد. مطابق با جدول ۶ و با استفاده از رگرسیون گام به گام تنها متغیر انعطاف‌پذیری خانواده ۰/۰۲ درصد از متغیر استفاده مفرط از تلفن همراه در دانش‌آموزان دختر را تبیین می‌کند ($P = ۰/۰۳$ و $F = ۴۸۴/۲۳$).

فرضیه دوم: بین تجارب معنوی روزانه و انعطاف‌پذیری خانواده با استفاده مفرط از تلفن همراه در دانش‌آموزان پسر رابطه وجود دارد.

جدول ۷. ماتریس همبستگی پیرسون بین استفاده مفرط از تلفن همراه، تجارب معنوی روزانه و انعطاف‌پذیری خانواده
تجارب معنوی روزانه و انعطاف‌پذیری خانواده با استفاده مفرط از تلفن همراه در دانش‌آموزان پسر

استفاده مفرط از تلفن همراه	استفاده مفرط از تلفن همراه	تجارب معنوی روزانه	انعطاف‌پذیری خانواده
۱	۱	۱	۱
۰/۰۷۶	۰/۰۷۶	۰/۰۰۱	۰/۰۳
۰/۰۲۱	۰/۰۲۱	۰/۰۰۱	۰/۰۳

طبق جدول ۷ و با استفاده از ضریب همبستگی پیرسون بین هیچ‌یک از متغیرهای انعطاف‌پذیری خانواده، تجارب معنوی روزانه و استفاده مفرط از تلفن همراه رابطه معنی‌داری ($P > 0/05$) وجود ندارد. **فرضیه سوم:** بین استفاده مفرط از تلفن همراه در دانش‌آموزان دختر و پسر تفاوت معناداری وجود دارد

جدول ۸. آزمون t واریانس‌های نابرابر مقیاس استفاده مفرط از تلفن همراه

مقیاس	گروه	میانگین	انحراف معیار	مقدار t	درجه آزادی	میزان F
استفاده مفرط از تلفن همراه	دختر	۶۰/۵۵۰	۲۱/۷۱	۴/۴۲	۴۰۶	۳/۵۵
	پسر	۵۰/۳۳	۲۴/۸۴			

برای ارزیابی فرضیه سوم پژوهش مبنی بر وجود تفاوت معنی‌دار بین میانگین‌های آزمون دختران و پسران در رابطه با استفاده مفرط از تلفن همراه چون واریانس‌های دو گروه نوجوانان دختر و پسر به‌طور معنی‌داری نابرابر بودند ($F=3/551, P<0/05$) از آزمون t واریانس‌های نابرابر استفاده شده است. طبق این آزمون میانگین نمره‌های استفاده مفرط از تلفن همراه دختران ($6/05$)، $(SD=21/71M=)$ به‌طور معنی‌داری ($4/42=t=406, P=0/00, df=$) بیشتر از میانگین نمره‌های استفاده مفرط از تلفن همراه پسران ($50/33=SD=24/84M=$) است.

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف بررسی ارتباط استفاده مفرط از تلفن همراه با انعطاف‌پذیری خانواده و تجارب معنوی نوجوانان دختر و پسر انجام شده است.

امروزه در دنیای ارتباطی و اطلاعاتی یک تحول بزرگ به وقوع پیوسته است به‌نحوی که هیچ‌گونه انزوا و کناره‌گیری را برنمی‌تابد و حتی دورافتاده‌ترین و سنتی‌ترین جوامع نمی‌توانند مرزهای خود را به روی جریان‌ها و شبکه‌های ارتباطی ببندند، تکنولوژی‌های ارتباطی جدید از جمله تلفن همراه قادرند فرد را از مکان خودش جدا کنند و به جهان دیگران پیوند بزنند، تحولات تکنولوژی علاوه بر تأثیر ذوق، سلیقه و نیاز ارتباطی افراد، گذراندن اوقات فراغت افراد را هم تحت تأثیر قرار داده است و باعث شده است افراد بیش‌ازپیش زمان خود را در تنهایی و خلوت سپری کنند و برای سرگرم شدن به‌طور فزاینده‌ای به رسانه‌های جدید متکی شوند (اللهیاری، حیدری و ژیان، ۱۳۹۴) نوجوانان به‌عنوان بخشی از جمعیت که از توان و استعداد بیشتری نسبت به

سایر بخش‌های جامعه برخوردارند، در بسیاری از مواقع، بیشترین مصرف‌کنندگان تلفن همراه هستند. افزایش تلفن همراه و دسترسی آسان همه گروه‌های سنی به آن از یک‌سو و توسعه و چندرسانه‌ای شدن نسل جدید تلفن‌های همراه از سوی دیگر، موجب استقبال گسترده نوجوانان از این پدیده شده است. تمایل نوجوانان به استفاده بیش از حد از تلفن همراه، این تفکر را ایجاد می‌کند که شاید گرایش به استفاده زیاد نوجوانان از تلفن همراه، به دلیل عواملی مانند نبود کنترل درست خانواده و والدین بر این ابزار ارتباطی و نداشتن کنترل کافی و مناسب بر رفتارهای فرزندان باشد (مهدی‌زاده و طالبی تماجانی، ۱۳۹۴). بر اساس نتایج به دست آمده از آزمون فرضیه‌ها در پژوهش حاضر مشخص شد که بین استفاده مفرط از تلفن همراه و انعطاف‌پذیری خانواده در دانش‌آموزان دختر رابطه معناداری وجود دارد اما بین استفاده مفرط از تلفن همراه و انعطاف‌پذیری خانواده در دانش‌آموزان پسر ارتباط معنی‌داری وجود ندارد. این یافته با نتایج تحقیقات افرادی مانند والش (۲۰۱۰) و روتلند (۲۰۰۷)، کولیز و همکاران (۲۰۰۹)، ماتسودا و همکاران (۲۰۰۸)، همسو نیست. به‌زعم این پژوهشگران هراندازه ارتباط والدین و فرزندان مختل باشد به همان میزان گرایش فرزندان به استفاده مفرط از تلفن همراه بیشتر دیده می‌شود؛ و دانش‌آموزانی که خانواده‌هایشان عملاً از مهارت‌های کنترل بالاتری برخوردارند، کمتر اقدام به رفتار نابهنجار در استفاده از تلفن همراه می‌کنند این در حالی است که در پژوهش حاضر به این نتیجه دست‌یافتیم که هرچه انعطاف‌پذیری خانواده‌ها نسبت به دختران بیشتر باشد احتمال استفاده مفرط از تلفن همراه در آنان افزایش می‌یابد و از سوی دیگر انعطاف‌پذیری خانواده‌ها در برابر نوجوانان پسر ارتباطی با استفاده مفرط از تلفن همراه ندارد. در تبیین این یافته می‌توان چنین گفت که به اعتقاد پژوهشگران روابط والدین - فرزندان تا حد بسیار زیادی متأثر از سطح درگیری والدین با زندگی فرزندان است والدینی که بیشتر با زندگی فرزندان و نوجوانان درگیرند، با آنان روابط گسترده‌تری دارند و این امر آثار مثبت و منفی بسیاری در پی دارد (آماتو و فولر، ۲۰۰۲، نقل از مهدی‌زاده و طالبی تماجانی، ۱۳۹۴) از سویی نظریه پردازان روان‌تحلیل‌گری و شناختی معتقدند که تفاوت جنسیتی می‌تواند در ارتباط والد-فرزند تأثیرگذار باشد و ارتباط والد-فرزند به ساختار فرهنگی جامعه و انتظارات جامعه از پسر و دختر نیز برمی‌گردد (دیکی و همکاران، ۱۹۹۷) و به‌زعم دی روس

(۲۰۰۴)، با توجه به نقش‌ها و دیدگاه‌های متفاوت نسبت به دختر و پسر در هر فرهنگی، روش‌های تربیتی آنان نیز می‌تواند متفاوت باشد (صیادشیرازی، ۱۳۸۳)؛ و در شیوه‌های تربیتی جوامع شرقی به دختران استقلال کمتری نسبت به پسران داده شده است بنابراین با افزایش میزان انعطاف‌پذیری خانواده نسبت به آنان گرایش دختران به استفاده از تکنولوژی‌های جدید به‌ویژه تلفن همراه می‌تواند افزایش یابد.

یافته دیگر پژوهش حاضر حاکی از عدم ارتباط معنادار میان تجارب معنوی با استفاده مفرط از تلفن همراه در دانش‌آموزان دختر و پسر است. این یافته با نتایج پژوهش حیدری چروده (۱۳۸۸) و حیدری چروده و صالحی فدردی (۱۳۸۹) ناهم‌خوان است. حیدری چروده و صالحی فدردی (۱۳۸۹) معتقدند پابندی به نماز مانعی در ارتکاب رفتار نابهنجار در استفاده از تلفن همراه محسوب می‌شود و بر طبق یافته‌های حیدری چروده (۱۳۸۸) درونی شدن ارزش‌های دینی و اخلاقی در نوجوانان و جوانان و به تبع آن کاهش استفاده نابهنجار از تلفن همراه، نیاز به اعمال کنترل بیرونی از سوی خانواده را کاهش داده و منجر به کاهش فاصله روانی-اجتماعی والدین و فرزندان خواهد شد. در تبیین و بررسی دلایل این عدم همسویی می‌توان به این نکته اشاره کرد که کارکردهای تلفن همراه، فرصتی است که یک وسیله یا ابزار فراهم می‌کند تا فرد نیازهای خود را تأمین کند کارکرد مطلوب شامل محتوای پیامک‌های ارسالی و دریافتی (احوال‌پرسی، قرار ملاقات، ابراز محبت و دوستی، تبریک و تسلیت مناسبت‌ها، پیام درسی)، تخلیه روانی، ایجاد سرگرمی و هیجان جویی مثبت، ایجاد ارتباط و تولید خلاقیت ادبی و هنری و کارکرد نامطلوب شامل محتوای پیامک‌های ارسالی و دریافتی (انواع مزاحمت، جوک درباره قومیت‌ها و تصاویر و فیلم‌های مبتذل)، افزایش مصرف تظاهری، ایجاد حس بی‌پروایی جنسی، ایجاد حاشیه امن برای کجروان، افزایش ارتباط‌های نامناسب می‌باشد (مهدی‌زاده و طالبی تماجانی، ۱۳۹۴) و چون در مطالعه حاضر هدف، بررسی استفاده مفرط از تلفن همراه بوده است و در آن صرفاً کارکردهای نامطلوب تلفن همراه مدنظر نبوده و کارکردهای مطلوب نیز مورد توجه قرار گرفته است که تضادی با اخلاقیات و معنویت ندارند، می‌تواند در به دست آمدن این نتیجه مؤثر باشد.

بر اساس مطالعات انجام‌شده در زمینه تفکیک جنسیتی و تفاوت میزان استفاده از تلفن همراه بین

دختران و پسران، گزارش استفاده مفرط از تلفن همراه توسط دختران نسبت به پسران به میزان زیادی مشهود شده است (کولیز، ۲۰۱۲، میرانی ۱۳۸۶)، در پژوهش حاضر نیز نتایج آزمون فرضیه سوم نشان داد که بین استفاده مفرط از تلفن همراه در دانش آموزان دختر و پسر تفاوت معناداری وجود دارد و میزان استفاده از تلفن همراه در بین دانش آموزان دختر بیش از پسران است که این امر حاکی از تأثیر فراوان و عمیق این سیستم بر زندگی دختران و همچنین جذابیت تلفن همراه بر روی این قشر از افراد جامعه است، از آنجا که یکی از موضوع‌های مهم در دوره نوجوانی، تنش نوجوانان با والدین و تلاش برای کسب استقلال است و در واقع، نوجوانی دوره‌ای است که در آن، والدین و نوجوانان به‌طور تصاعدی به سمت راه‌های جداگانه‌ای می‌روند (لینگک، ۲۰۰۵) و یکی از این راه‌ها داشتن تلفن همراه برای کسب این استقلال می‌باشد و داشتن این وسیله ارتباطی در دختران باعث ایجاد نوعی اعتماد به نفس، آزادی و استقلال بیشتر می‌شود (بیران و اخوان طباطبایی، ۱۳۹۰) و از سوی دیگر روان‌شناسی اختلافات جنسیتی حکایت از آن دارد که زنان در پیوندجویی و پیوندطلبی فراتر از مردان عمل می‌کنند و برقراری روابط ارتباطی گسترده را باید از ویژگی‌های خاص جنس مؤنث دانست (منطقی، ۲۰۱۱) به دست آمدن یافته اخیر مبنی بر بالاتر بودن میزان استفاده از تلفن همراه در دختران نوجوان نسبت به نوجوانان پسر دور از انتظار نمی‌باشد. در این مطالعه با محدودیت‌هایی از قبیل عدم وجود پیشینه پژوهشی کافی مرتبط، محدود بودن جامعه آماری به دانش آموزان متوسطه در محیط پژوهشی با محدودیت جغرافیایی و ویژگی‌های خاص فرهنگی-اجتماعی، مواجه بودیم که این امر تعمیم نتایج پژوهش را به سایر مقاطع تحصیلی و جوامعی با ویژگی‌های متفاوت فرهنگی محدود می‌نماید. در پایان پیشنهاد می‌گردد پژوهش مشابهی بر روی سایر محدوده‌های سنی و مقاطع تحصیلی دیگر انجام گیرد؛ و جلسات مشاوره گروهی در بین دانش آموزان به منظور ارائه راهکار توسط خود ایشان در راستای چگونگی کاهش استفاده بیش از حد از تلفن همراه به دلیل تسلط و آگاهی عمیق‌تر این افراد بر وضعیت و نیازهای خود، برگزار گردد و مربیان و مسئولین مرتبط با آموزش و پرورش در برنامه‌ریزی‌های کوتاه‌مدت و بلندمدت خود مسئله نظارت و آموزش در زمینه خطرات و مضرات استفاده اعتیادگونه از تلفن همراه را در دانش آموزان به‌ویژه در دختران دانش آموز مدنظر قرار دهند؛ و با توجه به نقش

کلیدی والدین در این مسئله، برگزاری جلسات بحث و گفتگو و تبادل نظر و استفاده از تجارب والدین موفق در زمینه سبک تربیتی صحیح فرزندان و عدم اعتیاد آن‌ها به تلفن همراه می‌تواند در کاهش آمار نوجوانان و جوانان مبتلای به این مسئله مؤثر باشد.

منابع

- اکبری، فیروز (۱۳۸۹). تلفن همراه (۲)، آسیب‌شناسی اجتماعی، حصون، ۲۳، ۱۲۰-۱۱۲.
- الهیاری، عباسعلی، حیدری، سعید، ژبان، فرشاد (۱۳۹۴). نیم‌رخ سبک‌های دل‌بستگی، اعتیاد به تلفن همراه و نحوه استفاده از آن در دانشجویان. روش‌ها و مدل‌های روان‌شناختی (۲۱)، ۶-۱۰۳-۸۷.
- بریران، صدیقه، اخوان طباطبایی، مهرانوش سادات (۱۳۹۰). بررسی نقش و تأثیر تلفن همراه بر دختران دانش‌آموز دبیرستانی. فرهنگ و ارتباطات، ۱(۱)، ۹۵-۱۱۸.
- برجعلی‌لو، سمیه، شهیدی، شهریار، امامی، امیرحسین (۱۳۹۲). مراقبت، تجارب روزانه و بهزیستی معنوی در پرستاران بیمارستان‌های شهر تهران
- پناهی، یعقوب؛ اصلانی، طاهر؛ فرجی، رباب؛ بتواز، حسین (۱۳۹۱). وابستگی به تلفن همراه و آسیب‌های روانی-اجتماعی در دانش‌آموزان: بررسی اثرات پیام کوتاه و بلوتوث، نخستین کنگره ملی فضای مجازی و آسیب‌های اجتماعی نوپدید، آذرماه، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی.
- تقوی، سیدمحمد رضا، امیری، حمید. (۱۳۸۹). بررسی خصوصیات روان‌سنجی مقیاس تجارب معنوی روزانه (DSES). دو فصلنامه تربیت اسلامی، ۱۰(۱)، ۱۶۷-۵-۱۵۱.
- جمشیدی، بهنام؛ رزمی، محمد رضا؛ حقیقت، شهربانو؛ سامانی، سیامک (۱۳۸۷). ارتباط انسجام و انعطاف‌پذیری خانواده با ابعاد کمال‌گرایی. مجله روان‌پزشکی و روان‌شناسی بالینی ایران، ۲(۲)، ۱۹۹-۲۰۵.
- حیدری چروده، مجید (۱۳۸۷). بررسی اعتیاد به تلفن همراه در بین دانشجویان مشهد، پایان‌نامه، دانشگاه پیام نور، مشهد.
- حیدری چروده، مجید؛ صالحی فدردی، جواد (۱۳۸۹). بررسی میزان و علل استفاده دانش‌آموزان از تلفن همراه، طرح پژوهشی استان خراسان رضوی، ۸-۱.
- خزاعی، طیبه؛ سعادت‌جو، علیرضا؛ درمحمدی، سمانه؛ سلیمانی، منصوره؛ طوسی‌نیا، مرضیه؛ ملاحسن‌زاده، فاطمه (۱۳۹۱). شیوع وابستگی به تلفن همراه و پرخاشگری نوجوانان شهر بیرجند، سال ۱۳۹۰. مجله دانشگاه علوم پزشکی بیرجند، ۱۹(۴)، ۴۳۸-۴۳۰.
- ذکایی، محمدسعید؛ ولی‌زاده (۱۳۸۸). فرهنگ جوانان و تلفن همراه. فصل‌نامه تحقیقات فرهنگی، ۲(۷)، ۱۱۹-۱۵۲.
- زارع، مریم؛ سامانی، سیامک (۱۳۸۷). بررسی نقش انعطاف‌پذیری و انسجام خانواده در هدف‌گرایی فرزندان. مجله خانواده پژوهی، ۱۳(۴)، ۳۶-۱۷.
- زمانی، بی‌بی‌عشرت، شهریار نیستانی، شهناز، عابدینی، یاسمن (۱۳۹۱). رابطه بین میزان و نوع استفاده از تلفن همراه و صفات شخصیتی دانشجویان. مطالعات فرهنگ-ارتباطات، ۱۳(۱۹)، ۱۵۹-۱۴۱.
- شریعت‌مداری، علی (۱۳۷۸). روان‌شناسی تربیتی، تهران: انتشارات امیرکبیر.
- صیادشیرازی، مریم (۱۳۸۳)، رابطه بین سبک‌های تربیتی والدین و شکل‌گیری نوع هویت دینی نوجوانان، پایان‌نامه

کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبایی.

- طالبي، ابوتراب؛ خوش‌بین، یوسف (۱۳۹۱). مسئولیت‌پذیری اجتماعی جوانان، فصل‌نامه علوم اجتماعی، ۵۹، ۲۴۰-۲۰۷ فولادوند، محمدمهدی. (۱۴۱۵)، قرآن کریم. تهران: دارالقرآن، دفتر مطالعات تاریخ و معارف.
- گل محمدیان، محسن، یاسمی نژاد، پریسا (۱۳۹۰)، هنجاریابی، روایی و پایایی مقیاس استفاده آسیب‌زا از تلفن همراه COS در دانشجویان، یافته‌های نو در روان‌شناسی.
- منطقی، مرتضی، دین‌پرور، احسان (۱۳۹۱)، شکل‌گیری هویت پنهان در کاربران تلفن همراه و اینترنت، فصلنامه فن‌آوری اطلاعات و ارتباطات در علوم تربیتی.
- میرانی (۱۳۸۴). تلفن همراه، عامل شکل‌گیری خرده‌فرهنگ در جوانان، تهران، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.
- مهدی‌زاده، شراره، طالبي تاجانی، نرگس (۱۳۹۴). بررسی فضای عاطفی و کنترل والدین بر کارکردهای تلفن همراه در بین نوجوانان شهر تهران. مطالعات و تحقیقات اجتماعی در ایران. (۲) ۲۱۸، ۴-۱۹۵.
- نجفی علمی، محمود (۱۳۸۸). تلفن همراه و چالش‌های پیش روی اولیاء و مربیان، نشریه تربیتی - آموزشی پیوند، ۲۹-۲۸.
- Austin, C. (2001). Impact of cell phone disruptions on perceptions and Impressions. *Journal of Experimental Social Psychology*, 13(2), 141-154.
- Manthegi M. (2011). reviews of how boys and girls students Use mobile Phone features. *Information and Communication Technology in Educational Sciences*; 1 (2): 95-128. [Persian]
- Choliz M. (2012) Mobile-phone addiction in adolescence: The Test of Mobile Phone Dependence (TMD) *Prog Health Sciences*, Vol2, No1 Test Mobile Phone Addiction.
- De Roos, S. A., Iedema, J., & Miedema, S. (2004). Influence of maternal denomination, God concepts, and child-rearing practices on young children's God concepts. *Journal of the Scientific Study of Religion*, V,43, N,4, 519-535. doi: 10.1111/j.1468-5906.2004.00253.x.
- Dickie, G.R, Eshleman, A.K., Merasco, D.M., Shepard, A., Vander, M., an Johnson, M. (1997). Parent-child relationship and children s images of God, *Journal for the Scientific Study of Religion*, 36, 25-43.
- Fong, T. C., E, Y. Tsui: F. S, Au- Yeunq and S. k. Law (2009). Validation of the Chinese Version of Underwood's Daily Spiritual Experience Scale- Transcending Cultural Boundaries?, *International Journal of Behavior Medicine*, 16(2), 91-97.
- Harackiewicz, J.M., K. E., Tauer, J., Carter, S., & Elliot, A.J. (2000). Short-term and long-term consequences of achievement goals: Predicting interest and performance over time. *Journal of Educational Psychology*, 92, 330-316.
- Holland, J, M, and R.A.. Neimeyer (In Press), Reducing the Risk of Burnout in End of Life Care Settings: the Role of Daily Spiritual Experiences and Training, *Palliative and Supportive Care*.
- Hosseini Pakdhy A. Haj Mohammadi M(2012). Teens and mobile phones. *Journal of Social Sciences* 55(4): 244-282. (Persian).
- Jenaro, c., Flores, N., Gomez-Vela, M., Gonzalez-Gil, F., & Caballo, C. (2007). Problematic Internet and cell- phone use: Psychological, behavioral, and health correlates. *Addiction Research & Theory*, 15(3), 309-320.
- Ling, R and Yttri (2004). Control, emancipation and status: The mobile telephone in the teens parental and peer group control relationship, oxford Dostopna, <http://mobile.ris.org/uploadi/2004-control-Emancipation and status.pdf> (10.maj2006).
- Loustalot, F. V. S. B. Wyatt: B. Boss: W. May and T. McDyes (2006), Psychometric Examination of the Daily Spiritual Experiences scale. *Journal of Cultural Diversity*, 13(3). 162-167.
- Matsuda, M (2008). Children with Keitai: When Mobile Phones Change from "Unnecessary" to "Necessary" *East Asian Science, Technology and Society: an International Journal*, 2(2), 167-188.
- Olson, D. M., Russell, C. S., & sprenkel, D. H. (1983). Circumplex model of marital and family system: VI. Theoretical update. *Family Process*, 22, 69, 83.
- Peleg-popko, O. & Dar, R. (2001). Marital quality, Family patterns, And children's fears and social anxiety. *Contemporary Family Therapy*, 23, 465-487.
- Rutland JB, Sheets T, Young T. (2007). Development of a scale to measure problem use of short

- message service: the SMS problem use diagnostic questionnaire. *Cyber psychology Behaviour*, 10(6): 841-3.
- Underwood, L.& J. Teresi. (2002). The Daily Spiritual Experiences Scale:Development, Theoretical Description, Reliability, Exploratory Factor Analysis,preliminary construct validity using Health Related Data. *Journal of Behavioral Medicine*, 24(1),22-33.
- Walsh SP, White KM, Young RMD. (2010). Needing to connect: the effect of self and others on young people's involvement with their mobile phones. *journal of Psychology*; 62(4): 194-203.